

جایگاه بورس های کالا در جهان

بررسی روند پیدایش و تکامل بورسهای کالا در جهان حاکی از آن است که ظهور و بسط فعالیت های این گونه بازارها در عرصه اقتصاد کشورها از قرن 19 به بعد در پی پاسخ گویی به برخی از نیازمندی های اقتصادی و در بسیاری موارد رفع برخی تنگناها و موانع در بازار کالاها بوده است .

به عبارت دیگر ، وجود برخی مشکلات در بازار کالا (چه در بخش عرضه ، تقاضا و چه در بخش توزیع) و به تبع آن نوسانات قیمت کالاها و همچنین برخی از نارسایی ها و ناکارآمدی های بازارهای سنتی از یک طرف و مزایا و منافع ایجاد و راه اندازی بورسهای کالا و توانمندی آنها در رفع مشکلات فوق الذکر از طرف دیگر، مهمترین انگیزه و عواملی هستند که موجب پدیدار شدن بورس های کالا در صحنه اقتصاد کشورهای مختلف گشته اند.

نارسایی های بازار سنتی در شکل های نوسانات کاذب و عدم شفافیت در کشف قیمت و فقدان تضمین های لازم برای معامله گران از مهمترین دلایل راه اندازی بورس های کالایی در کشورهای جهان بوده است.

در چنین شرایطی راه اندازی بورس های کالایی و به تبع آن، استفاده از ابزارهای مشتقه به ایجاد یک نظام سازمان یافته داد و ستد و توزیع کالاها در کشور های مختلف منجر شده و راه ورود به بازارهای جهانی را برای کشورها تسهیل نموده است . از این رو هم اکنون صد ها بورس کالایی مدرن در سراسر جهان دایر می باشد که از قدیمی ترین آنها می توان به موارد ذیل اشاره کرد:

1- بورس تجاری شیکاگو (CME) با 170 سال سابقه

2- بورس فلزات لندن (LME) با 130 سال سابقه

3- بورس کالای نیویورک (NYMEX)

4- بورس کالای توکیو (TOCOM)

5- بورس کالای شانگهای (SHFE)

6- بورس کالای هند (MCX)

ضرورت تشکیل بورس کالا در ایران

بازار محصولات صنعتی و کشاورزی در ایران همواره با محدودیت ها و دشواری های ساختاری زیادی روبرو بوده و بخش عمده ای از این مشکلات مربوط به عدم استفاده از ابزارهای نوین اقتصادی و ساختار نامناسب و ناکارآمدی بازار می باشد که با وجود تلاش های بسیار انجام شده توسط دولت محترم طی 2 دهه اخیر در جهت اصلاح این ساختار ، اما شاهد عدم بازدهی مناسب و حصول نتایج مورد انتظار در این بخش بوده ایم به گونه ای که علی رغم صرف هزینه های بسیار توسط دولت برای تنظیم بازار و تعیین

قیمت نهاده ها و محصولات، اما در بخش تولید و توزیع و در پی آن مصرف کنندگان همواره با مشکلات فراوانی روبرو بوده اند که مهمترین این مشکلات را می توان به شرح ذیل خلاصه نمود:

- 1- نوسانات کاذب قیمت محصولات ناشی از ارتباط نامشخص و نامناسب میان عرضه و تقاضا
- 2- عدم امکان مدیریت ریسک و محافظت از نوسانات آتی قیمت
- 3- فقدان یک نظام قیمت گذاری شفاف بر پایه تعادل میان عرضه و تقاضا و نیاز بازار
- 4- نبود یک سیستم اجرایی و ناظر بر حسن انجام تعهدات طرفین معامله
- 5- فقدان یک سیستم جمع آوری، پردازش و تحلیل اطلاعات و آمار تولید، واردات، صادرات و مصرف در جهت اطلاع رسانی به بازار و تصمیم گیری مطلوب
- 6- عدم هماهنگی میان بخش های تولیدی و بازرگانی در زمینه واردات، صادرات و بازار مصرف

تدابیر قانونی برای ایجاد بورس کالای ایران

نیاز به ایجاد بازاری متشکل و سازمان یافته برای تقابل آزاد عرضه و تقاضا و دستیابی به اثرات مثبت این مهم در اقتصاد تولید و مصرف، دولت و مجلس شورای اسلامی را بر آن داشت تا بستر قانونی لازم جهت تاسیس و راه اندازی بورسهای کالایی را در ایران فراهم سازند. در این راستا با تصویب بند (ج) ماده (95) قانون برنامه سوم و بند (الف) قانون برنامه چهارم، شورای عالی بورس موظف به تشکیل و گسترش بورسهای کالایی در ایران گردید.

در پی این امر، بورس فلزات در شهریور ماه سال 82 به عنوان اولین بورس کالای کشور فعالیت خود را آغاز کرد و پس از آن نیز بورس کالای کشاورزی در شهریور ماه سال 83 شروع به فعالیت نمود.

سپس بر اساس مصوبه شورای عالی بورس و قانون جدید بازار اوراق بهادار، در آذر ماه سال 85 موجبات تشکیل شرکت بورس کالای ایران با ادغام بورس فلزات و کشاورزی فراهم شد و پس از پذیره نویسی و برگزاری مجمع عمومی، شرکت بورس کالای ایران از ابتدای مهر ماه سال 86 فعالیت خود را آغاز کرد.

بدین ترتیب، هم اکنون بورس کالای ایران با تجربه ای بیش از 4 سال، به داد و ستد انواع محصولات صنعتی و کشاورزی در قالب معاملات نقد، نسبه و سلف مشغول است و راه اندازی معاملات ابزارهای مشتقه از جمله قراردادهای آتی را در برنامه های توسعه ای خود دارد.

اهداف بورس کالای ایران

از آن جایی که بورس های کالا به عنوان نهادهایی سازمان یافته جهت داد و ستد قانونمند و نیز توسعه بازار سرمایه و بخش های مختلف اقتصادی به شمار می روند، لذا نتایج عملکرد آنها می تواند تاثیرات بسیار

مثبتی در مناسبات تولید، توزیع، مصرف و در نتیجه افزایش رفاه اقتصادی جوامع به دنبال داشته باشد؛ چرا که بورس کالا تجلی گاه خواسته های تولیدکنندگان و مصرف کنندگان است و در این بازار است که همه فعالان بازار، نیازهای خود را در یک فضای رقابتی، شفاف و قانونمند مطرح می کنند .

از مهمترین اهداف و اثرات بورس کالا می توان به موارد ذیل اشاره نمود:

- 1- ایجاد بازاری قانونمند و سازمان یافته جهت تسهیل داد و ستد کالاها
- 2- سامان دهی بازار کالاها از طریق مکانیزم اجرایی ناظر بر تعهدات و تضمین منافع طرفین معامله
- 3- کشف شفاف قیمت کالاها بر اساس تعامل و تقابل عرضه و تقاضا و نیاز بازار
- 4- برقراری امکان اعمال مدیریت ریسک در بازار
- 5- امکان انجام معاملات نقد، نسبه، سلف، آتی و اختیار با استفاده از ابزارهای نوین مالی
- 6- توسعه سرمایه گذاری و فراهم سازی تسهیلات مالی برای خرید و فروش
- 7- اطلاع رسانی درباره وضعیت بازار داخلی و خارجی کالاهای پذیرش شده به منظور افزایش سطح دانش فعالان بازار

ارکان شرکت بورس کالای ایران

ارکان شرکت بورس کالای ایران (سهامی عام) عبارتند از:

- 1) مجمع عمومی
- 2) هیات مدیره
- 3) مدیر عامل
- 4) بازرس/حسابرس

شرکت توسط هیات مدیره ای غیر موظف مرکب از هفت شخص که توسط مجمع عمومی عادی با توجه به اساسنامه، قانون تجارت و مقررات برای مدت دو سال انتخاب می شوند، اداره می شود.

هم اکنون نمایندگان اشخاص حقوقی ذیل، اعضای هیات مدیره شرکت بورس کالای ایران را تشکیل می دهند:

- 1- شرکت فولاد مبارکه اصفهان
- 2- گروه بهمن
- 3- شرکت ذوب آهن اصفهان
- 4- صندوق بازنشستگی کارکنان وزارت جهاد کشاورزی

5- شرکت کارگزاری بانک کشاورزی

6- شرکت کارگزاری بانک صنعت و معدن

7- شرکت سرمایه گذاری توسعه معادن و فلزات

هیات مدیره باید یک نفر شخص حقیقی را خارج از اعضای هیات مدیره، به عنوان مدیر عامل شرکت به مدت دو سال برگزیند .